

HÜMEZE SURESİ

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ

“Allah’tan af ve mağfiret dilerim.”

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

“Kuvvet ve güç sadece büyük ve yüce olan Allah’ın yardımı ile olur.”

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي

"Rabbim, benim göğsüme genişlik ver, işimi kolaylaştır; dilimden de şu düğümü çöz ki sözümü iyi anlasınlar." (Tâhâ Suresi, 25-28)

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

“Allah bize yeter, O ne güzel vekildir.”

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla”

Hümeze Suresi Mekke Dönemi’nde inmiştir. Nüzul -iniş- sırası 32’dir. Kitab’ımızda 104. sırada yer alır. 9 ayetten oluşur. Kur’ân’ı Kerim’de Asr Suresi’nin hemen ardından gelmektedir. Asr Suresi’nden sonra bulunmasında da büyük bir hikmet vardır.

Bir önceki dersimizde Asr Suresi’nde hüsrandan nasıl korunmamız gerektiğini ve kimlerin hüsranda olmadığını öğrendik. **“İman edenler, salih amel işleyenler, birbirine hakkı ve sabrı tavsiye edenler.”** Bu dört grup dışındakilerin hüsranda, cehennem yolunda olduğunu; hatta bu dört özellikten birini bile yapmadığımız takdirde cenneti kazanamayacağımızı öğrendik.

Hümeze Suresi dâhil olmak üzere bu sureye kadar Allah mahşerden, cehennemden, hesaptan bahseder; gözlerimizin önüne kıyamet sahnelerini çizer. Hümeze Suresi’nden Nas Suresi’ne kadar ise farklı bir konu gündem olur. Kur’ân-ı Kerim’de Hümeze Suresi ile birlikte mahşer tarifi biter. Hümeze Suresi’ni sonuç paragrafı olarak düşünmemiz gerekir.

Dolayısıyla Allah, bu sureyle vurucu ve çarpıcı bir tarif yaparak bütün mahşer tanımlarını noktalamış olur.

Birinci ayet: وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ “İnsanları çekiştirip, kaş göz işaretleriyle alay edenlerin vay hâline!”

Veyl olsun. “وَيْلٌ” kelimesi Arapça’da Müslümanlar için kullanıldığında “yazıklar olsun, nasıl böyle rezil bir durumda olursunuz.” anlamlarını taşımaktayken, kâfirler için kullanıldığında “lanet olsun, cehennemi boylasın.” anlamlarını taşımaktadır.

Şöyle bir detay vardır: Bir insan Müslüman olduğunu düşünmesine, Kelime-i Şehadet getirmesine, Peygamberimizi (sav) Peygamber olarak kabul etmesine rağmen kendisini iman üzere zannederken son nefeste kâfir olarak, imansız bir şekilde ölebilir. Bu kişi kendisini iyi bir Müslüman zanneder ama onun imanından hiçbir şey kabul edilmemiştir ve cehennemlik olarak diriltilecektir. Niyetindeki riyadan, işlediği ameli Allah için değil de insanlar ne der diye yapmasından, insanlar arasında gösteriş için birçok hayırlı amelde bulunuyorken yalnız kaldığında Allah’a karşı çok cüretkâr olabilmesinden, bir takım hayâsızlıklarından ve bilemeyeceğimiz başka sebeplerden dolayı kişi son anda imanla ölmeyebilir.

O yüzden, insanı dışarıdan iyi zannedebiliriz ama kimin gerçekten cennetlik olduğunu sadece Allah bilir. Dışarıdan her hâliyle harika biri gibi gözüküyordur ama bunları gösteriş için, insanlara yaranmak, şöhret sahibi olmak için yapıyorsa Allah katında hiçbir değeri yoktur. Dolayısıyla ayetteki “وَيْلٌ” kelimesi Müslüman olduğunu zanneden insanlara yönelik de olabilir.

Peygamberimiz (sav) peygamber olmasına, cennete gideceği garanti olmasına rağmen sürekli şöyle dua ederdi:

“Ey kalpleri hâlden hâle çeviren Allah’ım! Kalbimi dinin üzerine sabit kıl.”¹

Kalp, Arapçada hâlden hâle dönen anlamındaki “mukallib” kelimesinden geliyor. Kalp hiçbir zaman sabit kalmaz, sürekli evrilip çevrilebilir. Örneğin; dün çok sevdiğimiz birinden bugün nefret edebiliriz, dün nefret ettiğimizi bugün sevebiliriz. Hiç yemediğimiz bir yemeği yemeye başlayabiliriz, senelerdir sevdiğimiz yemekten midemiz bulanabilir. Yani kalp, hisler, duygular çok değişken, dönüşken hâldedir. Sürekli hâlden hâle geçer. İman etmiş, kendisini Kur’ân ile beslemiş bir insanın da küfre, günaha düşme tehlikesi her zaman vardır. Kimse nefesine kefil olmamalıdır. Hiçbir zaman, **“Ben nefsimi tezkiye ettim, artık günaha bulaşmam.”** diye düşünülmemelidir. Velhasıl, kalp hâlden hâle geçebildiği için Peygamberimiz (sav) kalbinin sabit kalması adına hep dua edermiş. Bizim de çok dua etmemiz lazım.

Resûlullah (sav) neden günde 100 kere tövbe ediyordu, neyden korkuyordu? O, asla büyük bir günah işlememiştir. Buna rağmen bu kadar büyük bir korku ve kaygı içinde, sürekli istiğfar edip gece namazları kılarak tövbe ediyordu.

¹ Tirmizi, Kader 7

Neye tövbe ediyordu? Zaten namaz borcu yoktu, namaz farz kılındığı ilk günden beri namazını kılıyordu. Gece namazı da ona farzdı, gece namazını da kılıyordu. Kimsenin hakkını yemedi, gıybet etmedi, faize bulaşmadı, birini bilerek incitmedi, dünya malında gözü yoktu, para yağmadı. Ancak böyle bir insan olmasına rağmen sürekli tövbe ediyordu. Resûlullah (sav) bilmeden bir hata yapabileceğini düşündüğü için ve Allah'ın O'na (sav) verdiği nimetlerin şükrünü yerine getirememekten korktuğu için tövbe ediyordu.

Ama biz neyimize güveniyorsak günde 100 kere *“Estağfirullah”* demeye bile tenezzül etmiyoruz.

-Tesbihatların çok büyük önemi ve kıymeti vardır. Her dilimizde dönmeli, kalbimizden geçmeli.

Subhanallahi ve bihamdihi

Subhanallahil azim

La ilahe illallah

Allahu Ekber

Elhamdülillah

Estağfirullah

La ilahe illallahu vahdehu la şerike leh

Hümeze Suresi'nde Allah *“veyl”* kelimesi ile lanet ederek başlar. Bu lanet ettiği grubun içinde Müslüman olduğunu zannetmesine rağmen Müslüman olmayan insanlar, kâfirler, münafıklar bulunur. Allah'a göre yaşam sürmeyen herkes aslında bu lanetin içindedir. İnsanın lanet etmesi ile Allah'ın lanet etmesi arasında çok büyük fark vardır. Allah'ın lanet ettiğini kim nasıl kurtaracak?

Asr Suresi'nde Allah bize bir gündem kazandırmaya çalıştı. Gündem; bizi sürekli meşgul eden, içinde bulunduğumuz hâldir. Birisi âşık olduğu zaman gündemi sürekli sevdiği kişidir, herkese âşık olduğu kişiyi anlatmaya çalışır. Gözü ondan başkasını görmez. Veya bir kadın anne olduğunda, çocuğu *“agu”* dediği zaman, yavrusu atomu parçalıyormuş gibi gelir. *“Bizimki çok zeki bir çocuk.”* der. İnsanın herhangi bir durum gündemi olduğunda, diğer bütün meselelere sağır kesilir. Birbirini çok seven iki gencin evlendiğini düşünelim. Çok mutlular, öyle bir muhabbet hâлиндeler ki, dünya yansa umurlarında olmaz. O onun gözüne bakıyor, o onun. Mest olmuşlar. Gündemleri şu an evlenmiş olmalarıdır. Geride kalanlar teferruattır. Diyelim ki bir şirketiniz var, iflas edeceksiniz. Bu durumda sizin gündeminiz, iflas etmenizdir. Böyle bir durumda da evde ziyafetin olması, arkadaşlarınızın ziyarete gelmesi, yüzünüzde sivilce çıkması artık hiçbiri önemli değildir.

Demek ki gündem; **kalbimizi, zihnimizi durmaksızın meşgul edip, içinde bulunduğumuz hâldir.**

Hayatımızda mutlaka birtakım gündemler var. Bu gündemler insanın hayatında dönem dönem değişir. Allah bize Asr Suresi'nde aslında şunu öğretmiştir:

“Sizin gündeminiz Rabbinizin rızasını kazanmak olmalıdır ve böyle bir gündeminiz olursa tek sermayeniz zamandır. Zamanı kırka bölmeniz lazım.”

Ömür de acılar da sevinçler de hızlıca geçiyor. Niyetimiz Rabbimizi razı etmekse, ömrümüzü buna elverişli olarak geçirmemiz gerekiyor.

Allah diyor ki: **“Rabbinizin rızasını gündem edeceksiniz ve zamanınızı çok tasarruflu kullanacaksınız. Çünkü bu zaman içinde sizin dört göreviniz var: İman etmek, salih ameller işlemek, birbirinize hakkı ve sabrı tavsiye etmek.” –Asr Suresi**

“Eğer cennete varabilmek istiyorsak, sıratı müstakimde yürüyebilmek istiyorsak en merkezi gündemimiz Rabbimizin rızası olmalıdır.” – Fatıha Suresi

O hâlde kendi gündemlerimize bir göz atalım; gündemimiz çocuğumuzun hastalığı mı yoksa Allah'ın rızası mı? Şirketimizin çok zirve bir kazanç elde etmesi mi yoksa Allah'ın rızası mı? Boşanıyoruz çocuklarımız ortada kaldı, rızığımız hiç yok, kucağımızda bebek var ve ağlıyor. Böyle bir durumda gündemimiz çocuklarımız mı yoksa hâlâ Allah'ın rızasını kazanmak mı? Bütün durumları düşünelim. Hastalık, mutluluk, ölüm, ihanet, kötülük, mutlulukla şımarmak... Gerçek anlamda gündemimiz hangisi?

Mutlulukla şımarmak da çok tehlikeli bir gündemdir. Bazen Allah insanı nimetle, şükürle imtihan eder. Bazı insanların hayatı her hâliyle yolundadır. Parası, ailesi, sağlığı, eşi her hâli iyidir. Hiç yokluk çekmemiştir, mutludur. Bu kişi şükürle imtihan oluyordur. Arkadaşı ona muhakkak hakkı tavsiye ederek: **“Bak, sakın Allah'ın verdiği nimetle Allah'ı unutma, bu konuda şımarıklığa düşme.”** demelidir.

İnsanın mutluluğa direnç göstermesi zor bir durumdur. Parayla, mutlulukla şımarmamaya çalışmak zordur. “Yokluk mu yoksa varlık mı daha zordur?” diye sorarsanız, bence varlık daha zordur. İnsanın mutluyken içten dua etmesinin daha zor olduğunu düşünüyorum. İçimiz yanıyorken, bir hastane odasında, ölü beklerken, çaresizce ağlayıp sabahlamışken, birisi içimizi çok yakmışken içten gelerek dua etmek daha kolaydır. Çok mutluyken, geziyorken, tatildeyken, nefis bir yemek yiyorken içimiz dağlanarak dua etmek zordur. **Esas hüner şükür hâlinde de zirve bir şekilde dua edebilmektir.** Fakat bunun çok büyük bir iman işi olduğunu düşünüyorum. Öyle bir hayatım olsa, layığıyla şükredebilir miyim, bilmiyorum. Fakat yokluktaki şükürün daha mümkün olduğunu düşünüyorum. Çünkü yoklukta, acizliğimizi çok daha derinden hissederiz.

Mümin olarak en çok üzüldüğümüz durumlara bir bakalım. Bunlar bir kâfirle aynıysa gündemimizde bir sıkıntı var demektir.

Sırf dünya için yaşayan bir kâfirin en önemli derdinin işi, çocuğu, eşi olması çok normaldir ama **bizim gündemimiz Rabbimiz ise hayatımızda ne değişirse değişsin gündemimizin değişmemesi lazım.**

Başımıza gelen olayları seçemeyiz ancak başımıza ne gelirse gelsin Rabbimizi seçebiliriz. Eğer her zaman Rabbimizin rızasını kazanmayı seçebilirsek *“Neden böyle oluyor?”* diye sormayız. *“Şu anki pozisyonda Rabbimi razı etmem için ne yapmam gerekiyor?”* diye sorarız. Bu ise tümüyle hayata bakış açımızı değiştirir.

“Neden?” diye sorduğumuzda orada enaniyet ve benlik öne çıkıyor, olayı kendimize yapılan bir saldırıymış gibi yorumluyoruz. Fakat olayın ardından geriye çekilip: *“Rabbim şu an benden ne istiyor?”* diye sorabildiğimizde dünyaya neden geldiğimizi hatırlamış oluyoruz. **Buraya hesap sormaya gelmedik, buraya kulluk yapmaya geldik.** Haddimizi bilmemiz lazım. Allah bize verdiği hiçbir nimeti vermek zorunda olduğu için vermiyor, aldıklarının hesabını da bize vermek zorunda değil ama biz Allah’a hesap vermek zorundayız.

Kendisine iyilik yapmak isteyen, cennete gitmek isteyen kardeşlerime tavsiyem, elinize bir kâğıt kalem alıp şunları yazmanızdır:

“Bir kâfirin 24 saati ve benim 24 saatim, bir kâfirin hayatında en çok kıymet verdikleri, benim hayatımda en çok kıymet verdiklerim, bir kâfirin mutluluk tarifi, benim mutluluk tarifim, bir kâfirin ölmeye önce yapmak istedikleri, benim ölmeye önce yapmak istediklerim nelerdir?” Ölmeye önce gidilmesi gereken yerler, okunması gereken kitaplar, izlenmesi gereken filmleri içeren listeler yayınlanıyor. Hepsini bir kenara bırakın, ölmeye önce yapmamız gerekenleri söylüyorum:

“Ölmeye önce ölmek.” Kendimizi tabuta koyalım, öleceğimizin farkına varalım ve en çok sevmemiz gereken kitap olan Kur’ân-ı Kerim’i anlamaya çalışalım.”

Asıl olarak yapmamız gerekenler bunlardır. Gerisini yapmadan da ölsek kayıp değildir.

Allah Resûlü (sav) ile sahabe efendilerimizin başlarına gelen olaylara karşı büyük bir sakinlikleri vardır. Siyer okuduğumuzda görüyoruz ki; Resûlullah’ın (sav) çok üzüldüğü, ağladığı sahneler oluyor. Buna rağmen genel bir sakinlik hâlinde ve kendisini asla kaybetmiyor.

Uhud Savaşı’nda Peygamberimiz (sav), sahabeyi okçular tepesinde görevli tutuyor.

Diyor ki: *“Bizim cesetlerimizin aşağıda parça parça edildiğini görseniz bile, sakın bu tepeyi terk etmeyin.”*²

² Sîre, 3/70; Tabakât, 2/40 Düşmanı yendiğimizi görseniz de size haber vermedikçe, adam göndermedikçe yerlerinizden asla ayrılmayınız. Düşmanın bizi mağlup ettiğini görseniz de yine kesinlikle yerinizi terk edip, yardımlarına koşalım demeyin. Kuşların cesetlerimizi kapıştıklarını görseniz dahi, ben size adam göndermedikçe asla yerinizden ayrılmayınız.

Orada okçu olarak bulunuyorlardı. Peygamberimiz (sav) komut verdiğinde düşmana ok atacaktı. Savaş ilerledikten bir müddet sonra Müslümanlar öne geçmişlerdi. Dolayısıyla düşman ganimetleri bırakarak kaçmaya başlıyordu. Okçular tepesindeki kişiler ganimetleri görünce heyecanlanıyor ve tepeyi terk edip aşağıya iniyorlardı. Onlar aşağıya geldiği zaman tepenin boşaldığını fark eden düşman askeri yeniden hücum etti ve bu sebeple Müslümanlar yenildi. Yenilmekle kalmayıp Resûlullah'ın (sav) çok kıymet verdiği birçok insan -amcası da dâhil- o savaşta şehit edildi.

Resûlullah'ın (sav) yerine kendinizi koyun. Komutansınız ve askerlerinize emir veriyorsunuz. *“Burayı terk etmeyeceksiniz.”* diyorsunuz. Asker de söz verdiği hâlde kazandıklarını zannederek tepeyi terk ediyor. Bu sebeple amcanızı, sevdiklerinizi kaybediyorsunuz. Resûlullah (sav) o anda kimseye hiçbir söz söylemeden çadırına çekilip sakinliğini korudu. Bunun üzerine Allahu Teâlâ şu ayeti indirdi:

“Sen onlara sırf Allah'ın lütfu sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.”³

Allah söz dinlemeyen, okçular tepesini terk eden askerlerle istişare etmesini, onlarla birlikte karar vermesini istiyor, böylelikle Resûlullah (sav) çadırından çıkıyor. Sahabe efendilerimiz ise utanmış vaziyette azarlanmayı bekliyorlar, fakat Resûlullah (sav) onları hiç azarlamıyor. *“Neden orayı terk ettiniz?”* bile demiyor. Onlarla bundan sonraki adım için konuşuyor ve onların fikirlerini dinliyor.

Eğer ki Resûlullah'ın (sav) gündemi Allah'ın rızasını kazanmak olmasaydı, hemen o anda gündemi değiştirdi ve *“Şu an savaşı kaybettik, amcam öldü. Gündemim amcamın ölmesi, gündemim savaşı kaybetmek.”* deyip sahabeyi azarlayabilirdi. Ama **Resulullah'ın gündemi sürekli olarak Allah'ın rızasını kazanmak olduğu için öyle bir anda bile Allah'tan gelen vahyi dinleyip sakinliğini koruyabildi.**

Sahabenin de çok sakin kaldığı fakat bizim kalamayacağımızı düşündüğüm anlar var. Bunun sebebi *“Onlar iman ettikleri için, en büyük gündemleri Rablerini razı etmektir. Bundan dolayı kalplerine bir huzur ve sükûnet indirilirdi. Melekler hep onlarla beraberdi. Onlar çok absürt, dehşet verici, çok kötü olaylarla karşılaşsalar bile hemen o anda, “Şu an Rabbim benimle ve ne yapacağımı merak ediyor.”* diye düşünürlerdi. Bu fikir insandaki öfkeyi süpürebilecek bir fikirdir. Çünkü insan kendisine karşı yapılan işlere karşı öfkelenir. Fakat o an kendimizi sıyrıp Rabbimizin rızasını merkeze koyabilirsek sinirlenme durumumuz da nihayete ermiş olur.

Dünya hayatı bizi bu hakikatten alıkoymak üzere kurgulanmış bir oyundur. Oyun içinde olduğumuzu unutmamız lazım. Allahu Teâlâ buyurmuştur ki:

³ 3/ Âl-i İmran Suresi, 159

“Bu dünya hayatı, bir eğlence ve oyundan başka bir şey değildir. Asıl (yaşanılacak ve ebedî olan) ahiret hayatıdır. Keşke bilselerdi.”⁴

Bu oyunda bizi esas fikirden, Rabbimizi razı etme gündemimizden uzaklaştırmak üzerine birçok caydırıcı faktör bulunmaktadır. Bunlar; dünya nimetleri, vaktimizi öldürücü boş işler, nefis ve kafamızı karıştıran durumlardır. Bir oyun içindeyiz ve her şey bizi yaka paça bir kenara itmeye çalışırken bizim merkezde sabit kalmamız lazım.

Ne evimizi ne işimizi ne de kendimizi ayakta tutan biz değiliz. Dolayısıyla evimiz, bedenimiz, sağlığımız, eşimiz, işimiz asıl gündemimiz olmamalıdır. Eş, iş, idealler, sağlık, meslek hepsi hayatımızın parçasıdır ama unutulmamalıdır ki hayatımızın anlamı ve merkezi Rabbimizi razı etmektir. Dolayısıyla neyi düşünüyorsak, bir süzgeçten geçirmeliyiz. Bu durumdan Rabbim razı mıdır? Her neyden razı değilse o fikirden, ideolojiden, idealden uzaklaşmamız gerekir. Çünkü öldüğümüzde bizden hesap soracak olan Allahu Teâlâ’dır.

Bir insanın gündemi KPSS olduğunda hayatı nasıl da değişiyor, gündemi evlenmek olan birisi koşturmaktan yorulmuyor. Düğün sürecinde hiç üşenen gelin görmedim. En tembeli bile dörtnala koşar. Demek ki insan bir olayı gündem yaptığı zaman çok çalışkan olabiliyor. O zaman Rabbimizi gündem edip Asr Suresi’ndeki dört maddeyi yerine getirmek için çok çalışabiliriz, çalışmamız da gerekiyor. Artık anlamalıyız ki hayatımızın gündemi salih amel işlemek, hakkı ve sabrı tavsiye etmek değilse iflastayız. **Herkes için iflasın tanımı para kayıbyken Müslüman için asıl iflas kaybolan zamandır.** Eğer ömrümüz boşa geçiyorsa iflas etmişiz demektir.

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ : “Veyl olsun vaktini boşa geçirenlere, bu dört maddeyi yerine getirmeyenlere, hümeze ve lümeze yapanlara lanet olsun. Bunlar kahrolup ateşe girsinler.” 1. ayet

Hümeze: Bir insanın arkasından konuşmak, bir insanın onurunu, haysiyetini, onunla ilgili bilgileri başkalarıyla paylaşp aşağılık pozisyona düşürmek ya da onun hoşlanmayacağı herhangi bir durumu arkasından konuşmaktır. Kelime manasına bakacak olursak ‘hümeze’ kırmak, geçirmek, parçalamak anlamlarına gelmektedir. Hemmaz ile aynı kökten gelir.

Lümeze: Bir insanın yüzüne karşı çok kırıcı, aşağılayıcı konuşup iğnelemek, kişiyi konumuyla, parasıyla ya da özgüveniyle küçük düşürmek, kötü hissettirmektir.

Allah, ‘hümeze ve lümeze’ lanet edip bu iki gruptaki insanın, kesinlikle Asr Suresi’ndeki dört görevi yerine getiremeyeceğini bize bildiriyor.

Resûlullah (sav), Hz. Aişe’nin yanındayken Safiye Annemiz -Resûlullah’ın başka bir hanımı- bir ihtiyacının karşılanması için Resûlullah’ın yanına geliyor.

⁴ 29/ Ankebût, 64

Efendimiz, cübbesini çıkarıp Safiye Annemizin oturacağı yere seriyor ve cübbesinin üzerine oturtuyor. Onun gönlünü hoş edip sorununu gideriyor, sonra kendisini kapıya kadar uğurluyor. O gittikten sonra Hz. Aişe Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), *"Şu beş karış boyu olan Safiye senin olsun."* diyor. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ise ona, *"Ey Aişe, senin söylediğin bu söz öyle çirkin bir söz ki, koca denize düşseydi suyun hepsini bulandırır. Neyse ki söylediğin doğru, onun boyu kısa. Bir de doğru olmayan bir şey söyleseydin ben sana yapacağımı bilirdim."* buyuruyor.⁵

Aişe Annemizin söylediği sözle bizim söylediğimiz sözleri kıyaslarsak suyumuz kaynar mı yoksa lağımaya mı dönüşür bilmiyorum. Kullandığımız dil, sarf ettiğimiz kelimeler çok tehlikeli.

Resûlullah (sav) gıybeti şöyle tanımlıyor: *"Kardeşinin duyduğu zaman hoşlanmayacağı her söz gıybettir."*⁶

Diyelim ki hep birlikte oturuyoruz, yanımızda bulunan bir arkadaşımız kalkıp gittikten sonra onun arkasından *"Bu arkadaşımız da çok iyi bir insan ama babası çok ahlaksız biriymiş biliyor musunuz?"* dediğimizde arkadaşımız söylediğimiz sözü duysa bundan hoşlanır mı ya da babası söylediğimiz sözü duysa hoşuna gider mi? Eğer konuşmalarımız rahatsızlık verecekse, yaptığımız gıybettir. İnsanlar hakkında, duydukları zaman hoşlarına gitmeyecek sözleri sarf etmememiz gerekiyor.

Lemmaz: Yüze karşı aşağılayıcı olan kimsedir. Mesela, bir insanın çok parası varsa fakir insanlara karşı çok aşağılayıcı konuşabilir. İş adamıysa çöpçüyü çok rahat aşağılayabilir. Öğretmense kendinden eğitim olarak aşağıda olan kimseler için, *"bu da zaten cahil, bir şey bilmiyor."* diyerek karşısındakini incitebilir. Ama Allah bütün bu aşağılamalardan bizi arındırıyor.

*"...Gerçek şu ki Allah katında en değerliniz, en takvalı olanınızdır..."*⁷ buyuruyor. Eğer çöpçü takvalı bir insansa, iş adamı Allah'ın nezdinde bir hiçtir. Eğer ki çiftçi takvalı bir insansa, bilim adamı Allah için bir hiçtir. İlim elde etmiş olmasına rağmen mütevazı olmayı, kibirden uzak durmayı öğrenememişse Allah katında herhangi bir değeri yoktur.

Kimseyi aşağılamamamız, hor görmememiz, bizi ilgilendirmeyen konularda onları yargılamamamız gerekiyor. İnsan ailesini kendisi seçemez. Seçemediğimiz konularda birbirimizi yargılamamız doğru değil. Mesela, biri iflas etmişse ya da örtülü olan biri örtüsünü çıkarmayı tercih etmişse buna sevinmemeliyiz. *"Bak bu da örtüsünü çıkarmış, zaten bundan başını örtmesi de beklenmiyordu."* dememeliyiz.

⁵ Ebu Davud, Edeb 40, (4875)

⁶ Ebu Davud, Edeb 40, /4874)

⁷ 49/ Hucurât, 13

Bunu söylemekten zevk almamalıyız, o insanın hidayeti için Allah'a dua etmeliyiz. Çünkü Müslüman'a yakışan budur.

İnsanların arkasından konuşmaktan neden bu kadar zevk aldığımızın psikolojide bir açıklaması vardır:

“İnsan, kendi ayıplarını perdelemek için başkalarının ayıplarını konuşur, ancak böyle kendisinde duyduğu eksiklik ve rahatsızlık hissini azaltmaya çalışır. Bu ise aslında iflastır.”

Demek ki gıybet yapan kişinin sorunu aslında kendi ayıplarını gizlemek istemesidir.

Kâfir de olsa kimsenin arkasından konuşamayız. Allah, insanlığı parçalamamızı değil bütün insanların şerefini korumamızı istiyor. **Hümeze ve lümezen; parçalamak, kırmak manalarına da geliyor. İnsanların itibarını parçalamamız gerekiyor.** Hümeze ve lümeze grubu insanların gündemi, hep başka insanlar, başka ilişkilidir. Sürekli başkalarının hayatlarını konuşurlar. Oysa odak noktamız, her an zamanın geçtiği ve Rabbimizi razı etmemiz gerektiği gerçeği olmalıdır. **Evren boşluk kabul etmez. Allah'a kulluk yapmazsak, mutlaka başka alanlarda, başka varlıklara kulluk yapmaya başlarız.** Ya Allah'a kul olacağız ya da nefsimize kul olup aşağılık, kompleksli, kötü niyetli, iğrenç bir insan olup çıkacağız. Bu, ortası olmayan bir yoldur. Bence güzel insanlar olalım. Allah bizde bu potansiyeli var etmişken neden kötü insanlar olalım ki?

Çok günah işleyen bir insanın bile içinde biraz olsun fitrata dair duygular kaldıysa gıybet yaptığında, kötü bir söz konuştuğunda ya da kalp kırdığında o an etrafındaki insanlara hiç pişman değilmiş gibi gözüксе de kalbinde bir bulantı olduğuna inanıyorum. Aslında o bulantı kalbimizdeki alarm sistemidir. Bu kötü işleri her yaptığımızda alarm, kalbimizi tırmalıyor, içimizi kemiriyor. Allah bize, *“Yanlış yoldasın ve eğer bu yolda yürümekte ısrar edersen sonun çok kötü olacak.”* buyuruyor. **Alarmı duymamakta ısrar edersek eğer, o alarm bir gün kapanacak. İşte bu, ‘kalbin kararı’ dediğimiz hadise.** Kalbimizdeki alarm da kapanırsa sürekli doğru yaptığımızı zannedip kibir abidesi bir insan olup çıkabiliriz, maazallah. En büyük kibre sahip olan varlık ise hepimizin bildiği üzere şeytandır ve onun sonu da ateş olacaktır. Allah bizi cehennem ateşinden korusun. (Âmin)

Kimsenin itibarını sarsamayacağımız gibi kendimizi de aşağılamamız gerekiyor. Ali, Veli, Ayşe bir hata yaptığında ona karşı merhametli olabiliyorsak, kendimiz bir hata yaptığımızda *“Lanet olsun bize, ne kötü insanız, cehennemi boylayacağız.”* dememeliyiz. Çünkü biz de Allah'ın bir kuluyuz, her insanın hata yapabileceği gibi biz de hata yapabiliriz. Bu yüzden kendimize karşı da merhametli olmalıyız.

Bizden daha zengin, daha güzel, daha akıllı bir insana karşı kompleksli olmamız gerekiyor. Birisinin bizi aşağılamasına da izin vermemeliyiz.

Çünkü Rabbimizin katında değerliyiz, buna odaklı olacağız. **Dünyadaki en değerli nimete yani İslam'a sahibiz. Çünkü bu Allah'ın dini. Allah en kıymetli varlık, en kıymetli hakikattir.** Biz Allah'ın dinine sahibiz. O zaman Allah'ın dini ile ilgili bir hakikat söyleyeceğimizde korkmamıza, kompleks yapmamıza gerek yok. Bir ortamda namaz kılmak için izin almamıza gerek yok. Bir ortamda bir durumun haram olduğunu söylemek için çekinmemize gerek yok. Allah'ın dininden utanılmaz.

İkinci ayet: *الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ* “O, malı toplayıp onu tekrar tekrar sayandır.”

Burada birinci ve ikinci ayet birlikte ele alınıyor. Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline! Bazı insanlar sürekli mallarını, birikimlerini sayıp dururlar. Ama **Allah Asr Suresi'nde salih amel işlememizi ve onları hesaplamamızı istemişti. Evet, bir hesap yapmamız gerekiyor. Fakat hesaplamamız gereken mallarımız değil ne kadar salih amelde bulunduğumuzdur.**

“Şu konularda günah işlemiştim, bu günahlarımı silmek için hangi amelleri yapmalıyım? Bugün melekler benim için neler yazdı? Kaza namazlarımı kıldım mı? Ne kadar nafile oruç tuttum? Kime ne kadar iyilikte bulundum? Birine bir harf öğrettim mi? Gidip birine Kur'ân'dan bir ayet söyledim mi? Bugüne kadar gidip bir mescidi süpürdüm mü? Benim hangi amellerim var? Doğduğumdan beri ne kadar amel biriktirdim? Allah'ı razı edecek neler yaptım? Yoksa hiçbir şey yapmadan bomboş bir ömür mü geçirdim? Kaç kere gece namazı kıldım? Kaç kere sabah namazından sonra uyumadım? Kaç kere Kur'ân'ın bir ayetini düşünerek okudum? Kaç yaşlıyı sevindirdim? Kaç kere kabir ziyaretinde bulundum? Kaç kere birisini affettim? Kaç kere birinin günahını örttüm?” İnsanların hatalarını, yanlışlarını, kusurlarını değil bunları saymamız gerekiyor.

Eğer insan salih amellerinin hesabında olmazsa, sahip olduğunu zannettiği dünyalıkları sayıyor. *“Benim şu kadar çocuğum var, senin hâlâ yok mu, bizim gelin üçüncüyü doğuruyor. Sizin de olur inşallah.”* veya *“Canım siz iflas mı ediyorsunuz? Biz de üçüncü şirketi açıyoruz, yazık size ya, olsun hayatta böyle durumlar olur.”* diyerek sürekli başkalarının sahip olduğu nimetlerle kendi sahip olduklarını kıyaslarlar.

Eğer insan, maddiyat odaklı olursa, sürekli somut şeyler üzerinden hesaplar yaparsa maneviyatı unuttur. Sürekli parayla ne yapacağımızla meşgul olursak, asıl gelecek olan ebedi hayatı unuturuz. Hatta parayla çok meşgul olan insanlar: *“Geleceğini hiç mi düşünmüyorsun, geleceğine hiç yatırım yapmıyor musun, sigortanı ödüyorlar mı?”* gibi sözler sarf ederler. **Esasında gelecek sonsuz yaşamdır.** Bir insan sigortası olmadan da bu dünyada yaşayabilir. Ama insan sonsuz azaba muhatap olacağı bir ateşle karşılaşırsa buna dayanamaz, orada ne ölür ne de yaşar. Eziyet üstüne eziyet görür. **Esasında geleceğini düşünmek, ahireti düşünmektir.** Üniversiteyi, sigortayı, kariyeri, çocukları, evi, kirayı her durumu düşünüyoruz. Ama esas hayatı düşünmüyoruz. Bu mantıklı bir düşünme şekli değildir.

İnsan malını saydığında, salih amellerini saymak gibi bir ihtiyaç hissetmiyor. Salih amel biriktirme derdi de olmuyor. **Malın sürekli sayılması tehlikelidir, dikkatimizi amellerimizden çeker. Mal, evlat, varlık, eş bunların hepsi insan için imtihan sebebidir.**

Üçüncü ayet: *يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ* “Malının onu ebedî kılacağını sanır.”

Zenginler öleceklerini bilirler ama “*zaten param var, hasta da olsam hallederim.*” diye düşünerek bir gün gelip de ölümün onları bulmayacağını zannederler. Mal, insana her şeye malik olduğunu, dünyaya hâkim olduğunu hissettirir. **Allah’a karşı acizlik duymadığı için ibadet etme gereği de duymaz.** Mala, mülke sahip olanların hepsi böyledir diyemeyiz. Hz. Ebubekir de zengindi. Ama o, malını Allah yolunda infak etmekten çekinmedi, malı onu Allah’tan uzaklaştırmadı, bilakis O’na daha çok yaklaştırdı. Mal, insana enaniyet getirebilen tehlikeli bir unsurdur. İnsan parasıyla çoğu şeyi halledebildiği için, kimseye ihtiyaç hissetmediği için, o malı ona Allah’ın verdiği unuttur.

Rızkı veren Allah’tır. Bizim buna odaklanmamız lazım. Ama rızkı verenin Allah olduğunu unuttur maaşımıza güvendiğimiz kadar Allah’a dayanıp güvenmezsek, gün gelip bu maaş kesildiğinde unuttuğumuz gerçekte çok vahim bir şekilde yüzleşmek zorunda kalırız. Yokluk anında sakin olabilecek miyiz? “*Hasbinallah ve ni’mel vekil.*” “*Rızkı veren Allah’tır, bir kapıyı kapatsa da mutlaka başka bir kapı açacaktır.*” Diyebilecek miyiz? Yoksa “*Yandık, bittik, bunlar neden hep bizim başımıza geliyor?*” diye isyan mı edeceğiz? Burayı bir tartmak gerekiyor. **Kime güveniyoruz, maaşımıza mı, Allah’a mı? Eğer Allah’a güveniyorsak verdiği nimetleri elimizden aldığında da yine O’na güvenmemiz gerekiyor. Planların en güzelini Allah yapar.**

Dördüncü ayet: *كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ* “*Asla! Kesinlikle o, (kemikleri kıran) Hutame’ye atılacaktır.*” *Sürekli malını sayıp duran, malı sebebiyle Allah’ı unutan ve Er-Rezzak olanın kendisi olduğunu zanneden, malıyla insanlara gösteriş yapanları Hutâme’ye sokacağız.*

Beşinci ayet: *وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ* “*Sen, Hutame’nin, (o cehennem) ne olduğunu nereden bileceksin?*”

Allah, “Hutame’nin ne olduğunu sen nereden bileceksin?” buyurarak Peygamberimiz’e (sav) ve bize soruyor.

Altıncı ayet: *نَارُ اللَّهِ الْمُوَقَّدَةُ* “*(O,) Allah’ın tutuşturulmuş ateşidir.*”

Nar: Ateş demektir. **Narullahi:** Allah’ın ateşi demektir. Bu ifade Kur’ân’ı Kerim’de yalnızca Hümeze Suresi’nde geçiyor.

Bu ifade, Asr Suresi'ndeki dört maddeyi uygulamayıp malıyla kendisini adam zanneden, sonsuza dek yaşayacağını düşünen, malı Allah'tan kendisini alıkoyan, malını saymaktan amellerini saymaya vakti olmayan kimseler içindir. Malı para olarak düşünmeyelim. Çocuklarımız, eşimize olan sevgimiz, kariyer hedeflerimiz bizi Allah'tan alıkoyuyorsa, bu çok tehlikelidir.

Allah'ın verdiği nimetlerle Allah'ı unutmaya hakkımız yok. Allah'ın verdiği kalple, haram şeylere tutunup haşa Allah'ı ezmek gibi bir hakkımız yok. Kim ki, Allah'ın verdikleriyle Allah'ı unutursa "نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَّةُ" Allah'ın ateşine atılır. Odun ateşi, kömür ateşi, yanardağ ateşi, değil. Allah'ın ateşi. O ateş bunların hiçbirine benzemeyen bambaşka bir ateştir. İnsanın şerefini ayaklar altına alan, hümeze ve lümeze yapan, insanların arkasından konuşan ve insanların yüzüne karşı kırıcı konuşanlar için hazırlanmış bir ateştir.

Yedinci ayet: *الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ* "O ki; yüreklerin üstüne çıkar."

Mal bizi adam yapıyor zannederken, insanları çekiştirip kalp kırarken, insanlara malımızla yukarıdan bakarken veya güzelliğimizle, itibarımızla kibirlenirken nasıl ki biz insanların kalpleri yakıp kavuruyorsak; işte o gün o ateş de kalplerimizi yakar, kavurur.

Allah'ı hatırlatan biri yanımıza geldiğinde onunla dalga geçemeyiz, onu küçük göremeyiz, ona karşı kibirlenemeyiz. Her şey bize Allah'ı hatırlatabilir. Asla kendimizi üst konumda görmememiz gerekir. Sahabeler arasında böyle bir durum söz konusu değildi. "Daha 16 yaşındasın, sen mi bana Allah'ı hatırlatacaksın?" demiyorlardı. Mus'ab bin Umeyr (ra), kendisinden çok daha büyük insanlara hocalık yapıyor, tebliğde bulunuyor, bildiklerini onlara anlatıyordu.

Eğer ki birisinden ilim öğreniyorsak ona saygı duymamız gerekiyor. Eğer saygı duymuyorsak, o insanı dinlemememiz gerekir. Saygı demek, el pençe durup ayaklarının altını öpmek demek değildir. Ama normalde ahbablık etmediğimiz birisi, oturup onu dinlediğimizde de ahbabımız değildir. Üslup, ölçü, nezaket; hepsi bize lâzım, lütfen kullanalım.

Herhangi birinden istifade edip öğrenebiliriz. Bu 3 yaşında bir çocuk da olabilir. Zaten çocuklardan çok fazla şey öğreniriz. Dolayısıyla çocuklara da saygı duymamız gerekiyor. Onlara saygı nazarıyla baktığımızda içinde birçok tefekkür barındırıyorlar. *Çocuklardan Allah'a dair, hayata dair, kalbe dair çok şey öğreniyorum. Çünkü onlara saygı duyuyorum.* Şimdi siz beni dinlerken, bana hiç saygı duymuyorsanız, anlattıklarımın ne kadar istifade edebilirsiniz ki? Burada mesele ben değilim. Diyelim ki, benden küçük birisinin dersine gittim ve onu dinliyorum. Eğer, "Aman bu da bana ne anlatacak, onun anlattıklarını zaten biliyorum." dersem, o insandan ne öğrenebilirim? Bakın burada bir ahbablık söz konusu değil, yine kibir, enaniyet var.

İlim öğrenmenin de bir edep erkânı vardır. Bizim bu edep, erkân çerçevesinde hareket etmemiz gerekiyor. En azından karşımızdaki insanın ilmine hiç değilse gayretine saygımızın olması gerekiyor.

Çocuklarla nasıl bu kadar iyi anlaştığım soruluyor. Çünkü onlara saygı duyuyorum. Bir söz söylediklerinde yalandan değil gerçekten onlara kulak veriyorum. Kimseyi yalandan dinlememeliyiz, kimseye karşı kibirli olmamalıyız. Hele ki söz konusu olan Allah'ın kelimeleriye asla böyle bir tavır içinde olmamalıyız. Kur'ân'da ayetler, hatırlamaya ihtiyacımız olduğu için defalarca tekrar ediliyor.

Eğer dünyadaki bütün yaratılmış varlıkları, önümüze çıkan bütün insanları bir hatırlatıcı kabul edersek; kötü örnekler kötüyü yapmamak için, iyi örnekler de iyi olanı yapabilmemiz için birer vesile olur.

Sekizinci ayet: *إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ* “Şüphesiz ki onun kapıları, üzerlerine kilitlenmiştir. (Kaçış yoktur.)”

Dokuzuncu ayet: *فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ* “Uzatılmış direklerde (bağlı olarak orada azap görürler).”

Dünyadayken malını, mülkünü, evlatlarını, sayıp duruyordun şimdi senin payına düşen işte bu ateşten sütunlardır.

Sureyi kısaca toparlarsak,

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ: Veyl olsun, yazıklar olsun, lanet olsun hümeze (arkadan konuşanlara) ve lümeze (yüze karşı kırıcı olanlara, kibirli davrananlara, kaş göz yapanlara) yapanlara.

الَّذِينَ جَمَعُوا مَالًا وَوَعَدُوا: Onlar sürekli mallarını sayıp dururlar.

يَحْسَبُونَ أَنَّ مَالَهُمْ أَخْلَدَهُمْ: Mallarıyla bu dünyada sonsuza dek var olacaklarını zannederler. Allah'tan korkmaz, salih amel biriktirmez, ne kadar salih amelde bulunduğunu düşünüp sayması gerekirken bunları saymazlar.

كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ: Hayır, biz onu Hûtame'ye atacağız.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ: Sen Hûtame'nin ne olduğunu biliyor musun?

نَارُ اللَّهِ الْمَوْقَدَةُ: O Allah'ın özel bir ateşidir.

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ : Bu ateş o kişilerin gönüllerini yakacak. Çünkü onlar da dünyada insanların gönüllerini yakmışlardı ve yaktıkları bu gönüller Allah'ın yeriydi, imanın yeriydi. İman olmazsa küfür vardı. Nasıl ki onlar kalplerinde küfrü galip getirdiler. Bugün de bu ateş onları gönüllerden yakmaya başlayacak.

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ : Bu ateş onların vücutlarını kaplayacak. Derileri tekrar tekrar yenilenecek ve bu ateşte yanmaya devam edecekler.

فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ : Uzun sütunlarla kaplanacaklar. Bu sütunlar adeta bir eve dönüşecek. Şimdi onların hak ettikleri ateşten sütunları olan, gönülleri yakan narullah, Allah'ın ateşidir ve bu ateşte sonsuza dek azap içinde kalacaklar.

Eğer burada olmak istemiyorsak:

1. Dilimizi tutacağız.
2. İnsanlara karşı kırıcı, kaba, aşağılayıcı, kibirli olmayacağız.
3. En başa geri döneceğiz. وَالْعَصْرُ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ. **“Asra/zamana andolsun ki, hiç şüphesiz insan, hüsrana içindedir.” (Asr, 1-2)**

Hüsranda olmamak için oradaki dört maddeyi yerine getirmek adına çok ciddi çaba sarf edeceğiz. Mal sayanlardan olmamak için, Rezzak olan Allah'a gerektiği gibi iman edebilmek için salih amellerimizi sayacağız, hesaplayacağız ve onları artırmaya çalışacağız.

Sadakallahul Azîm.

06.01.2021